

Arvo Volmer: kultuur ei teeni, kultuur teenindab

Algab teatrikuu. Kuna Estonia teater on Läänud aastal - peamiselt seoses direktorivahetusega - olnud meedia kõrgendatud tähelepanu all ja ilmunud on ka mitmeid käsitlusi, milline on ja võiks olla meie rahvusooper (vt ka Muusika, 2020 nr 11), siis otsustasime vaadata just nende seinte vahele. Teatri loominguline juht ja peadirigent ARVO VOLMER on oma 35 dirigendihooaja jooksul selles majas juba kolmandal ringil - debüteerinud aastal 1985 "Alcinaga", võiks ta seda ümmarguse tähtpäevanagi märkida. Aga selle mõtte Volmer pareerib - vara on veel kokkuvõtteid teha! Nii jääbki meie jaanuarilõpu vestlus tänase Estonia laienele. 2004. aastal alustasid rahvusooperi peadirigendina suuremal pinnal, Rocca al Mare tennisekeskuses kahe Verdi suurprojektiga - juba samal aastal tuli "Aida" ja järgmisel "Othello" (2005), edasisest on märgilisena meeles Tüüri "Wallenberg" (2007), Mozarti "Cosi fan tutte", Prokofjevi "Armastus kolme apelsini vastu" (2010) ning - või eeskätt -, kaks Wagneri suurteost - "Tristan ja Isolde" (2008) ja "Parsifal" (2011).

Arvan, et mul on Wagneriga oma suhe, suuresti tänu tööle "Tristani ja Isoldega". See on üks keerukamaid oopereid üldse, näiteks "Parsifal" on kordi lihtsam, suhteliselt selge arenguga. "Tristani" muusikas valitseb mingi seletamatu ühtsus, mis teeb ta raskesti liigendatavaks ja hoomatavaks. Materjali homogeensus ja ühtsus on iseenesest ohtlik asi: ühest küljest loob ühtsuse, aga kui sellega liiale minnakse, muutub monotoonseks. Leida seal mingeid (Erkki-Sveni lemmiksõnaga) vektoreid, et jõuda kuskilt kuhugile ja kokku tõmmata - see oli väga nõudlik töö, aga monotoonne ei ole see muusika kuskilt otsast.

Vaev kandis vilja ja tagas ka publikumenu.

Mul on selle lavastuse (lavastaja Neeme Kuningas) üle hea meel. Meenub, et "Tristani ..." esietenduse paiku 2008. aasta mais käisid siin Berliini filharmoonikud Sir Simon Rattle'iga. Jäime temaga pärast banketil vestlema ja kuulnud, et tõime just välja "Tristani ...", uuris ta, kuidas on. Ütlesin, et olen väga rahul - õnnestus, aga pärast pikka tööd ja vahepealseid kahtlusi, et ma ei saa seda kunagi selgeks. Huvitaval kombel oli Rattle "Tristani ..." kontsertettekannet juhataades just samu tundeid läbi elanud.

Viimane Wagner, mida eelmise aasta lõpul meie (külalis)solistide pärast uuesti vaatasin, oli "Lendav hollandlane". Olin jõudnud unustada, kui väga mulle see lavastus ei sobi - juba avamängu taustaks jooksev pealetükkiv video sunnib pilku ära pöörama.

Muusika

01.03.2021 00:00

Tiina Mattisen

1,4,5,6,7,8,9,10

Teater Vanemuine

Rahvusooper Estonia

Estonia teater

Arvo Volmer

Teater

Seda ei juhtu kunagi, et lavastus kõigile meeldiks. Väga hästi ma seda produktsiooni ei tunne ega ole ise juhatanud, aga vaatasin ka neid viimaseid etendusi detsembris ja leian, et lavastaja Pamela Recinella on seal päris häid mõtteid. Näiteks kaasajastatud süžee viimine naftaplatvormile mulle iseenesest meeldis. Muusikalise nõudlikkuse pärast oleks meil olnud hea seda 2016. aasta lavastust veel repertuaaris hoida, aga eeskätt dekoratsioonide kulumine on põhjus, miks pidime selle mängukavast maha võtma. Kahjuks tuli samal põhjusel loobuma ka kolm aastat kauem repertuaaris püsinud Daniel Slateri loodud "Tannhäuseri" lavastusest, mille panime kõrvale küll raske südamega, sest produktsioon oli päris hea.

Kas "Lohengrin", mille väljatoomise soovi mullu ametisse astudes teiste ideede seas nimetasid, on nüüd veel aktuaalsem, et teater ei jääks Wagnerita?

Jah, tahame Wagnerit eesti publiku ette järk-järgult tuua - tundub, et see väga hästi sobib siinsesse vaimsusesse ja senised kogemused on ainult positiivsed. "Lohengrin" ootab tõesti juba hulk aega, olen mitu aastat selle mõttega mänginud. Mul on kujunenud Wagneri lahtimõtestamisel oma tempolis-retoorilised arusaamad, püüan leida mingit organikat.

"Lohengrini" suurim väärtus on tema imeline muusika, aga seal on olemas ka Wagneri aegapeatav mütoloogiline aura, mis näiteks "... hollandlase" puhul kipub action-i varju jääma. Võib ju öelda, et sellises muinasjutulises loos ei ole midagi tänapäevast, aga psühholoogilisel tasandil - kas või Ortrudi ja Telramundi rivaliteedis - on siin midagi, mis on ka meie ajal ja igas eluetapis nähtav nii kunstitööstuses, poliitikas kui ka majanduses.

Sattusimegi tulevikku, aga pörkaksin korraks tagasi hooaja algusesse, mil esietendus Donizetti "Don Pasquale". Jällegi rõõmustas eeskätt muusikaline teostus, nagu "... hollandlaseski". Ja ehkki ka silma miski eriti ei häirinud, peale nimategelase ülisuure "kõhu", jäi lavastus kuidagi "rosinata".

"Don Pasquale" puhul oli lavastajatöö tegelikult filigraanne: Giorgio Bongiovanni töötas proovisaalis hiilgavalt, aga niipea kui tulid dekoratsioon ja kostüümid, tekkis lavadimensioonis teatud lihtsus. See, mis kuu aja jooksul proovisaalis koos töötades oli mulle tundunud atraktiivne, ei jõudnud suures saalis teiselt poolt orkestriauku vaadates sama hästi minuni. Graafilist lehte ei saa ka kümne meetri pealt vaadata, tuleb ikka lähedale minna, et näha, kuidas see tehtud on. Paraku ooper on natuke "plakatlik" kunst - kammermuusikalik nikerdamine ei ole siin tingimata võti, millega

saavutada suurt edu.

See oli teatri eelmise direktori tellimus lavastajale, et teeme vahepeal ühe konventsionaalse lavastuse ka. Nii et lavastaja ei pretendeerigi siin uuenduslikkusele, ometi on väga paljud vaatajad meie "Don Pasqualet" siiralt nautinud.

Püüe teha kõigest jõust teisiti ei meeldi tingimata ka mulle: on lahe, kui leitakse uusi lahendusi, aga kui ainus põhjendus ongi soov teisiti teha, siis suhtun sellesse pigem skeptiliselt. Iseasi, kui keegi avab mingi uue tahu, mis on veenev - see ongi kriteerium. Ka Bachi võib mängida nii klaveril kui klavessiinil, sest "ehitusmaterjal" võimaldabki mitmeti ehitada, kuid esitus peab veenma. Mina näen muusikateatri võimalust erinevate väljendusvahendite loovas sünteesis, mille abil on võimalik jõuda erilisele tunnetustasandile. Olen täiesti nõus, et Estonia ei ole esmajärjekorras innovatiivne teater, kes peab iga lavastusega tingimata looma midagi enneolematut. Ka siis kaasneb oht, et seegi hakkab korduma ja tabad end juba eesriide avanedes mõttelt, et jälle see modernism, mida me oleme viimased sada aastat vaadanud ...

Sama juhtub ju ka traditsiooniliste lavastuste puhul?

Absoluutselt! Sellepärast peabki pakkuma teatud mõttes eklektilist segu. Olen juba ammu, paar aastakümnet mänginud mõttega, et võiks teha ka ühe stiilipuhta retrolavastuse, kopeerida mõnd 1930-ndate produktsiooni.

Teosed, mille tegemise soovi oled jaganud, on vägagi kaalukad. Oled kõnelnud huvist tuua n-ö triptühhonina välja Verdi Shakespeare'i ooperid ehk "Macbeth", "Othello" ja "Falstaff", aastataguses loendis on veel Tšaikovski "Jevgeni Onegin", Debussy "Pelleas ja Melisande", Puccini "Madame Butterfly" ja "Turandot", Raveli "Laps ja lummutised", Stravinski "Elupõletaja tähelend", Janaceki "Kaval rebane" ja Britteni "Peter Grimes". See nimekiri on pärvinud kriitikatki, et tuttavat on rohkem kui uut - kes soovib Bergi, kes nüüdisooperit...

See ongi minu soovnimekirja traditsioonilisem osa, kõiki kavatsusi ei ole võimalik ega mõttekaski korruga üles lugeda. Ma arvan, et teose kavvavõtmiseks piisab, kui kunstilisel meeskonnal on sisemine vajadus seda teost teha, see annab ka tulemuse, mis valikut õigustab. Ja millest on õppida nii publikul kui ka kõikidel tegijatel. Hiljuti avastasin näiteks, et tahaksin hirmsasti teha Janaceki "Jenüfat". Selle geniaalse, kuid Eestis vähetuntud teose müümine eesti publikule on muidugi pähkel ...

Ega ma oma nimekirja ei ole muutnud. Iseasi, et häid oopereid sünnib kogu aeg ja nii tuleb uusi soovegi juurde. Näiteks belglastel on väga hea helilooja Philippe Boesmans, suurepärane ooperilooja. Tema vist seni viimase ooperi, "Pinocchioga" avati

2017. aastal Brüsselis vast restaureeritud La Monnaie. Vaatasin seda arvutist - kõik muinasjutuline on sealt ära võetud ja olgugi adresseeritud täiskasvanud publikule, tundub sealne tegevus eesti publiku jaoks vist liiga julm. Kahju, sest muusika on imeline! Pean veel vaatama, mida kujutab tema mõnevõrra varasem töö, Strindbergi ainele "Julie" (2005) - äkki see on parem valik. Selleks, et teater saaks hästi toimida ja uuenduslikult mõelda, peaks meil olema dramaturg - inimene, kes vaataks muusika- ja kirjandusmaailmas ringi, genereeriks ideid, pühenduks sellele täie jõuga. Aga siiani pole mingit ressursi, et niisugune koht luua. Kogu see arvude jada, mida mina olen jälginud aastast 2004, ei näita, et midagi oleks kuskilt juurde tulemas.

Kriitika- ja kuulajasoovitustes on enim kordunud Richard Strauss, Korngoldi "Surnud linn", kammerooper ...

Korngold sai kontsertettekande, piisab. Seda orkestrit meie teatriauku paigutada ei õnnestu. Isegi Sydney ooperiteatris tehti tühjaks üks suur ladu, kuhu paigutati orkester, kes mängis küll reaalajas, aga heli jõudis juhtmete kaudu keldrist saali. Sama teema on ka Richard Straussiga: peale mõne üksiku kammerlikuma teose, nagu "Ariadne Naxosel", me tema oopereid meie saali ei mahuta. Ja kas just need väiksema koosseisuga teosed on need, mida peaksime esteetilistel kaalutlustel repertuaari võtma? Eks see eeldab ka lauljaid, kelle jaoks üks või teine teos kavva võtta. Kõiki osatäitjaid ei ole meil nahunii ega saa kunagi olema. Selline õnnis aeg nagu oli 1970-ndate lõpp ja 1980-ndate algus, oli unikaalne ja ikkagi seotud ka raudse eesriidega.

Just tolle ajaga seostub soovitus, et Estonia võiks rahvusvahelist tuntust kasvatada harva lavastatud teostega, nii nagu seda mõistsid Eri Klas ja Arne Mikk juba nõukogude ajal.

See on väike liialdus. Me olime "maailma parimad" Nõukogude Liidus. Aga afišš oli siis võimas: Stravinski "Elupõletaja tähelend", Prokofjevi "Kihlus kloostri", Šostakovitši "Katerina Izmailova" ...

On soovitatud ka paindlikkust, rohkemaid (odavamaid?) projekte.

Kui meil oleks ressursi teha mingeid projekte, siis palun. Aga meil hetkel ei ole seda ressursi. Kui paned teose väljatoomise alla aasta töö, ei saa piirduda ühe mängukorraga. Optimaalne meie hetkeseisus oleks iga lavastusega anda vähemalt 25 etendust, et saada kuludetulude vahetõttu vähegi mõistlikuks. Kui siiski teha nädalaga midagi "põlve otsas", siis ei taha keegi ju seda näha! Seetõttu on ooperiteatris väga raske teha eksperimentaalseid asju. Ja mida tähendab kammerooper? Ooperi ersatsvariant? Pool

muna või koor? Kammerooperid on igasuguseid - Samuel Barberi "Bridžipartii" - üheksa minutit ... Probleem on selles, et ooper ei ole haiku - selleks, et ta toimiks, peab tal olema mingi "särg", kus olla. Isegi ühevaatuselisi ooperid on teatris väga raske kavva võtta: neid tuleb siis millegagi kokku panna ja kui nii teha, on ühe õhtu sees tegelikult kaks produktsiooni, mis tähendab töökodadele jt abijõududele topeltkoormust. Rahapuuduses toimiv teater on väga suurtes raskustes niisuguste žanridega tegeldes.

Sõna "rahapuudus" läbib su juttu eri teemade puhul. Kas asi on koroonatõttu ära jäänud etendustes või on probleem sügavam?

Teatri riigipoolne toetus on langenud ainult umbes 60 protsendini eelarvest, mis tähendab, et ooperiteater on suremas. Me teeme teatrit tingimustes, kus peame iga sammu kaaluma, et saaksime aasta lõpuni teatrirahvale palgad välja maksta. Ja kunstiliste eesmärkide kõrval püsib kunstinõukogus kogu aeg taustal küsimus: ei tea, kuidas see müüb ... Siinkohal tahaks tsiteerida Estonia kauast direktorit Paul Himmat, kes võis manitseda, et "ärge rääkige rahast, rääkige kunstist - laske mina vaatan, kuidas müüb!" Ega teater saagi teenida, koolid ka ei teeni. Kultuur ei teeni, kultuur teenindab. Teater peaks õpetama vaatajaid paremateks, kujundama emotsionaalselt tervemaid inimesi, see oleks igati kasuks kõigile.

Naljaga pooleks ütlen, et oleme tagasiteel Bachi aega, kus muusikute privileeg on tõusta hommikul enne kukke ja koitu, kukkuda tööd vihtuma, et õhtul nõrkenuna ära vajuda. Ja kui hästi läheb, siis võibolla teenid oma perele leiva ... See vahepealne natukene lahendam aeg saab ilmselt pöördumatult otsa. Millel on muidugi kohutavad tagajärjed: kõik teavad, et muusiku elukutse on üks vaev ja viletsus, nii et rohkem "hulludele". Paljud mitmekülgset andekad inimesed valivad endale teise eriala.

Üsna pessimistlik vaade. Kuidas olukorda muuta?

Kultuuripoliitilisi otsuseid tuleb loomulikult tõsiselt kaaluda. Minule näib, et juba hulk aastaid on tegeldud teatripildi laiendamisega - kõiksuguseid blackboxe, tuba- ja stuudioteatreid, selle- ja teisenimelisi teatreid on lisandunud meie pisikesse kultuuriruumi üsna palju. See faas on ka oluline, aga ehk oleks aeg tulla tagasi ja teha midagi alustalade tugevdamise jaoks? Meil ei oleks vist ühtegi väiketruppi olemas, kui poleks suuri teatreid, mille kogemusele toetuda või millele vastanduda. Kui pole tüve, siis pole ka tõrusid!

Kõigist neist muredest hoolimata tulid rahvusoperisse teisele ringile. Mis sulle jõudu annab?

Mina usun elava muusika erilisse väärtusesse. Muusika igal juhul võidab elavast esitusest. Teatri eelis kontserdisaali ees on see, et meie kunst on visuaalsem. Tänapäeva maailmas tahavad inimesed eeskätt silmadega näha ja teatril on võimalus muusikat visualiseerida, nii lavalise tegevuse mõttes kui ka tänu pidevalt lisanduvatele tehnilistele võimalustele.

Kas kujunenud olukorras ongi enam mõtet uurida rahvusoperi uue maja plaane?

Viimase remondiga tehti Estonia maja niisuguseks, et operil on siin võimalik teatud piirides toimetada. Ma ei saaks öelda, et see on kõige halvem saal, kus olen juhatanud. Aga kindlasti ei ole Estoniast saanud ideaalne ooperimaja, nii et ühe ooperimaja võiks Eestisse ikka ehitada. Uue maja suhtes olen skeptiline, sest ei tahaks Estoniast loobuda. Näen seda uusehitist ikkagi juurdeehitusena olemasolevale teatri ja kontserdimajale - oleks väike lava ja siis uus suur lava ja kontserdisaal ja prooviruumid - optimaalsed tingimused sünergia tekkele ja kõigile, kes selles kompleksis töötavad. Pealegi ei usu ma, et praegu oleks võimalik põhjendada, miks peaks ehitama täis ruumikompleksiga uue maja koos kõikide proovisaalidega, mis tänapäevaste nõuete kohaselt kasvataks hoone mahu üsna suureks. Siis hakataks seda projekti omakorda kärpima ja tagajärjeks oleks jälle mingi poolik lahendus. Lihtsam oleks suurendada uue saalikompleksiga olemasolevat väärtust, mitte seda hüljata ja minna mingit muud teed.

On see sinu või uue juhtkonna seisukoht?

Minu seisukoht on see olnud algusest saadik, aga kuna see ei ole olnud teatri ametlik seisukoht, siis ei ole ma seda eriti jaganud. Aga nüüd oleme käinud ka riigikogu kultuurikomisjonis ja aru saanud, et toetatakse pigem juurdeehituse kui uue kompleksi rajamist.

Naaseme nüüd loodetavast tulevikust lähiaja ja repertuaari juurde, sest ei ole veel puudutanud eesti muusikat ja selle teemaga seoses meenub hiljutine luhtunud ja vastakaid tundeid äratanud ooperikonkurss.

Uue operi loomine on pikk protsess ja kuidagi kiirendatult ei tohi seda teha. Viitan sellele operi ideekonkursile, mis kuulutati välja enne minu tööle asumist. Leidsin siis ja arvan ka praegu, et ideede loomiseks peaks aega andma kaks aastat, enne kui hakata tulemusi kaaluma.

Kõige keerulisem paistis küsimus, kust leida aines, millest tahame ooperit. Eesti ooper ei pea tingimata põhinema eesti süžeel. Ooperikonkursi põhiline vaeleusaam oligi, et heliloojad arvasid

millegipärast, et peavad viisistama eesti kirjandusteoseid. Ilmselt olid konkursi tingimused ebaselged, samuti puudus reaalne auhinnafond. Kas "Wallenberg" on eesti ooper?

Loomulikult! Ja väga suur õnnestumine ka Estoniale.

Teatril läks väga hästi ka seepärast, et lavastuse alla sai pandud tolle aja kohta enneolematu hulk vahendeid. See oli Paul Himma julge ja visionäärlik otsus! Kardeti küll, et mängime seda kuus korda, aga tema ütles, et kui läheme põhja, siis vähemalt suurelt - ja pani sinna minu mäletamist mööda kolm miljonit krooni! Kui vaatasin Dortmundi lavastust, siis sain aru, et Tüüri muusikat ei saa orkester mängida Estonia orkestriaugus - ainuke võimalus on, et orkester läheb lava taha ja tegelased tulevad esiplaanile. Ja selle asemel, et vähendada ja redutseerida orkestrit, läheme kaugemale ja rokime täiega, sest Erkki-Sveni muusika, see on energia! Ta ei pea olema vali, sest siis ei kuule lauljaid, aga ei tohi olla hillitsetud ja alla surutud. Asjaolude kokkusattumisel ja õnnestumisel püsis "Wallenberg" repertuaaris kümmekond aastat. Uut eesti ooperit on kindlasti vaja mängida ja ellu kutsuda. Samuti oleks väga hea, kui leiaksime teose, mis on juba näidanud, et see toimib. Sellest aspektist on mul suur huvi tutvuda Jüri Reinvere kõige uuema ooperiga "Minona", mille teema võiks olla ka publikule huvitav ja laiema kandepinnaga. Arvutis näha ja kuulda oleva tutvustuse põhjal tundub muusika haarav. Teatril on tekkinud Reinverega hea kontakt ja lootus tihedamale koostööle. Samuti ootan põnevusega Ardo Ran Varrese "Põrgupõhja uut Vanapaganat" Vanemuises.

Kuuldavasti on Tõnis Kaumannil Estonia jaoks juba valmis ooper "Naksitrallid".

Jah, partituur on juba valmis, aga pole meil veel käes, helilooja tegeleb viimistlemisega.

See on ka varasem kokkulepe. Mina soovitasin Tõnisele, et teeme ikka ooperi, nii nagu "Mina - Napoleon!" oli, mitte eraldi laulunumbreid, mille vahel areneb mingi tegevus. Õnneks olime ühel nõul ja selle põhjal, mida näinud olen - seda on umbes pool materjalist - on kindlasti tegu põneva looga. Järgmisel aastal tuleb veel üks eesti teos, samuti lastele. Selle kirjutab Liina Sumera, noor helilooja, kellel on ambitsiooni ja kellega loodame ka koostööd jätkata, kui sobib, nii et mingil määral võib seda vaadata kui pilootprojekti. Selles mõttes tuleb järgmine hooaeg tore, et kaks uut eesti asja lauluteatri poolel ning tantsuteatri poolel Timo Steineri ja Sander Mölderit tervet õhtut täitev ballett Teet Kase koreograafia.

Kas teatril saaks või võiks olla n-ö oma helilooja?

Ei, meie kohus on pakkuda võimalikult paljudele heliloojatele võimalust ennast teatrižanris avada. Olgem ausad, see on ikka väga eksklusiivne žanr! Isegi kui siin teatris ei ole palju raha, on siin orkester, koor, solistid - arsenal, millele tänapäeva heliloojad üldse väga harva ligi saavad. Sellel tööl on ka hoopis teine maht - ei maksa oodata, et heliloojalt, kes on siiani loonud 3-5-minutilisi miniatuure, saaks kohe tellida ooperi. Schuberti näite põhjal teame, et 600 laulu ei moodusta summaarselt toimivat ooperit. Isegi sümfooniade puhul on küsitavusi, kas see on tema kõige tugevam žanr.

Aga õnnestumise korral võib koostöö mõistagi kauem kesta.

Nagu omal ajal Eino Tambergi puhul: 1965 "Raudne kodu", 1971 "Joanna tentata", 1976, 1995 ja 2005 "Cyrano de Bergerac", 1983 "Lend" ja 2002 "Peeglimängud".

Jah, "Cyrano ..." on püsinud, jõudis lühenemisega oma lõplikku varianti umbes sajandivahetuseks ja on praegu selline, et sealt ei anna enam midagi ära võtta ega lisada - kompaktne, moodne, väga hea lugu. Aga ka "Lend" on minu arvates äärmiselt põnev teos, peakski vaatama, kas ta võiks tänapäeval uuesti tulla.

Oleme oma heliloomingu saja aastaga jõudnud sinnamaale, et võikski mõnede teoste juurde uue ringiga tagasi tulla. Nii nagu Estonia on Tambergi kõrval ka Tubina "Barbara von Tisenhuseni" toonud lavale kolmel korral - 1969, 1990 ja 2004 (samas "Reigi õpetajat" oleme lavastanud vaid korra, aastal 1988).

Aga seda on väärt teisedki teosed. Minul on kange isu teha Tormise "Eesti ballaade", mäletan siiani 1980. aasta esmalavastust. Ma ei ole päris kindel, kas seda peaks tegema täpselt samas võtmes, kuigi see esimene oli väärtus omaette. Kuna Mai Murdmaal on 2023. aastal tulemas juubel, oleks kuskil sealkandis see äärmiselt põnev ette võtta. Ega neid teoseid, mida tahaks uuesti teha, väga palju ka ei ole. Varasemas ooperis on neid kvalitatiivseid õnnestumisi vist vähem. Aga näiteks Kangro "Südame" poole võiks vaadata, see oli hästi toimiv asi.

Paistab, et saadki oma tahtmise: intervjuu maht hakkab otsa saama ja kogu sinu dirigendikarjääri lai skaala jääb järgmist jutuajamist ootama. Enam kui poolsada juhatatud orkestrit, viljakas koostöö ERSO, Adelaide'i sümfooniaorkestri, Bolzano ja Trento Haydni orkestriga Itaalias ning viimasel ajal ka Sao Paolo sümfooniaorkestriga Brasiilias, Moskva Suures teatris, Soome ja Norra rahvusoperis, Sydney ooperis jm juhatatud etendused, arvukat plaadistused, pedagoogitöö ...

Estonia juurde jäädes uurin, kas oled siin juhatanud ka neil aastail,

kui ametlikult teatrist eemal olid?

Rahvusooper ongi sedasi üles ehitatud, et meil ei ole külalisdirigentide jaoks eriti ressursse. Meil on dirigendid palgal, kes ka peavad juhatamise töö põhiliselt tegema. Külalisi kutsume haruharva, põhiliselt siis, kui meil on häda käes. Ehkki ka teatri orkestrantidel ja kooril oleks vaja aegajalt teistsugust lähenemist, teises keeles, teises kultuuritaustas ja teiste nõudmistega.

Ei, ma ei ole siin pidevalt juhatanud. Ja ilmselt tänu sellele on ka võimalik tulla tagasi, sest püsites kogu aeg ühes kohas, tekib üksteisest tüdimus. Praegu on väga hea siin olla ja töötada.

Kui kiiresti siis tüdimus tekib?

Kümne aastaga. Aga eks selle vastu on ka vahendid. Lihtsalt ei tohi liiga palju enda kätte krabada. Mingitel hetkedel, vastupidi, tuleb krabada ja praegu ma olen väga jõuliselt seda teinud, kuna olen tahtnud kõlapilti natuke muuta. Sest tahad või ei taha, dirigendist ikkagi sõltub orkestri kõla. Selletõttu tegin eelmisel hooajal suure osa asjadest ise. Esimene esietendus oli Gounod' "Romeo ja Julia", mida ma algselt ei pidanudki juhatama. See oli väga tore periood, sest meil õnnestus leida mingisugune väga sobilik kõlaline maailm, mida saab rakendada ka "Faustis" - ühe helilooja puhul on see lihtsam. Mind huvitavadki rohkem lineaarsed meloodilised laulvad liinid - see sobib muuseas ka jube hästi Wagneri muusikasse. Ta ise on mingis kirjas ka öelnud, et ei armasta saksa orkestreid, kes trambivad, vaid prantsuse orkestreid, sest need laulavad.

Enne kui see jutuajamine lugejaini jõuab, sai eelvil publik osa Verdi "Trubaduuri" esietendusest. Võiks ju küsida, miks selline valik, kui solistid tuli leida valdavalt mujalt - Inglismaalt, Kreekast, Ukrainast, Soomest? Aga tunnistan, et just need klaarid meloodilised liinid - läbitunnetatud aariad, väljendusrikkad ansamblid, imeliselt nüansirikkad koorid, paindlik ja hooliv orkester - tegid kuuldust sündmuse.

"Trubaduur" on üks Verdi meloodiarikkamaid oopereid ja armastatud just nendel põhjustel, mida sa ise väljendasid. Viimati kõlas see Estonias umbes 50 aastat tagasi, seega oli mingi ring täitumas ja tundsime vajadust ekspressiivse meloodilise ja heas mõttes armastatud teose järele, kuhu oleks ka võimalik publiku huvi krõvimiseks külalisi kutsuda. Meil on siiski arvestatavad omad jõud olemas: Silja Aalto Leonorana on meil poolenisti omainimene, Luc Robert Manricona on Eestis resideeruv laulja ja Monika-Evelin Liiv Azucenana on ju täiesti omainimene. Uute koostööpartnerite leidmine on meie kohustus kuulajate ees ja mul on hea meel, et

saime koostööd teha Charlotte-Anne Shipley, Dimitris Paksoglou ja Maria Berezovskaga.

Selle kuu lõpul esietenduv “Ravel:Ravel” on sinu esimene valik kunstilise juhina - “Laps ja lummutised” ning “Haneema jutud”. Miks just Ravel?

Kui niivõrd erakordsed heliloojad kirjutavad midagi teatrile, siis selles lihtsalt peab midagi imelist olema. Ravelil on ju ainult kaks ooperit - “Laps ja lummutised” ja “Hispaania tund”, aga neid kokku panna ei ole mõistlik, sest nad üksteist natukene “söövad”. Sestap tekkis mul mõte ühendada “Laps ...” ühevaatuselise balletiga ja tekitada selline õhtut täitev teatrielamus, kus oleks muusika, tants, laul ja visuaal kõik ühenduses.

“Hispaania tund” tuli Estonia lavale 1964. aastal, praegu kõnesolevat lüürilist fantaasiat on EMTA “Sügisfestivalil” esitanud ooperistuudio, siis pealkirjaga “Laps ja nõidus”. Sina rääkisid selle lavaletoomise soovist juba 2004. aasta I Ekspressi ajakirjanikule.

Juhatasin seda lüürilist fantaasiat täiesti juhuslikult, kui käisime 1999. aasta juulis ERSOga Galicia rahvusvahelisel festivalil Hispaanias. Töötasime orkestriga nädal aega Santiago de Compostelas, et esitada ühel õhtul Raveli kava, esimeses pooles “Lenfant et les sortileges” ja teises “Bolero”. Esimeses tegi kaasa Teatro La Fenice trupp, kellega tegin iga päev lavaproove, ja õhtuti olid läbimängud ERSOga, nii et hästi pingeline ja huvitav aeg oli. Sain sellest teosest täiesti lummatud! Kuigi loos on igasuguseid trikke ja ebatavalisi tegelaskujusid, ei ole see teos minu arvates otseselt mõeldud ainult lastele. Tõsi, laps on küll tegelaseks ja aluseks on võetud natuke moraalitsev lugu. Aga ma tajun seda tükki täiesti selgelt täiskasvanud inimese nostalgilise vaadena lapsepõlve poole, kus asjad võisid ka kurvad olla. Ometi on selles mingi lahtilaskmise tunne. Nagu “Pähklipurejas”, mis on nii lõpmatult armas muusika, et mõistad - selle sai kirjutada ainult küps meister. Ooperis on stseen, kus Printsess on juba kadunud ja Laps ütleb, et temast on järel “üks kuldne juus ja unistuste riismed” ... See koht tundub mulle eriline ja just selle tõttu tajungi seda pigem täiskasvanute tükina, kus kõik võivad korraks mõelda, kes me praegu oleme ja kust tulime. Lugu võib anda ka väikese perspektiivi edasi mõelda, tahta äkki natuke paremaks saada. Mul oli algne plaan, et esimeses pooles osaleksid ka tantsijad ja tantsuetenduse lõpustseeni nõiduslikus aias viiksime kõik tegelased kokku. Eile lõpetasin viimase stseeni jaoks väikese kooriseade. Idee oli näidata, et selline ongi teater: siin tantsitakse ja lauldakse, kogu aeg midagi toimub ja muutub ja lõpp toob lohutuse ja lootuse - kõik saavad nõiutud aias kokku ja kõik on

hästi. See kokkusaamise mõte tundus mulle tänapäeva polariseerunud maailmas vajalik.

Tantsuetenduse loob meile Renate Keerd ja teater loomulikult talle lahendusi ette kirjutama ei hakka. Ootan põnevusega, mida me näha saame ja milline saab olema etenduse lõpp. Igal juhul on mõlemad teosed muusikaliselt erakordselt lahedad. See õhtu võiks sobida absoluutselt kõigile - tore, kui tullakse lastega, sõprade ja kaaslastega. Kõigile peaks jätkuma mõtteainet, või ka meelelahutust, kus on nii visuaali kui muusikat.

Täna! Jagugu seda lootust, lohutust ja meelelahutust nii lava- kui publikupoolele.

ARVO VOLMER

- Lapsena tahtis saada pigem sportlaseks, kuid alustas ühel ajal nii purjespordiga vend Alari jälgedes kui ka klaverimänguga farmatseudist vanaema juhendamisel.
- Purjetamine käis keskkoolini välja, aga selle kõrvale tõusid klaveriõpingud Narva maantee lastemuusikakoolis. ▪ Esimene ja ainus klaveriõpetaja Veera Lensin oligi see, kes lõpetas 21. keskkooli abiturienti kahtlused, kas valida vanemate eeskujul inseneri tee või suunduda hoopiski muusika radadele. ▪ Aastal 1980 jätkas õpinguid Tallinna riiklikus konservatooriumis Olev Oja koorijuhtimise klassis.
- Alustas juba esimesel kursusel ka Roman Matsovi juures käimist ja tundis kohe, et on õiges kohas.
- II kursusel sai Igor Bezrodnõi kõrval töötada TRK sümfooniaorkestriga, dirigeeris Haydni 104. sümfooniat. ▪ III kursusel võttis Oja ta RAMi juurde, Schuberti "Vaimude laulu vee kohal" juhatas kontserdilgi.
- Hooajal 1981/82 laulis Kaljuste käe all EFKs tenorit.
- Esimene oma orkester oli TMKK SO, aasta kestnud koostöö katkestas Leningradi konservatooriumisse minek. ▪ TRK lõpetamise aastal 1985 alustas dirigendi assistendina Estonia teatris, esimene juhatatud ooper oli Händeli "Alcina".
- Saavutas samal aastal II koha Eesti koorijuhtide võistlusel.
- Sai 1985 suunamise Padise 8-klassilisse kooli muusikaõpetajaks, kus töötaski kogu Leningradis õppimise aja aastani 1990, mil lõpetas sealse konservatooriumi Ravil Martõnovi juhendamisel. ▪ ERSO ees debüteeris 1987. aastal, kevadtalvel "ERSO stuudiotunnis" ja sügisel Estonia kontserdisaalis, ERSO dirigendi ametisse võeti 1989.
- Samal aastal pälvis eriauhinna ja IV koha Nikolai Malko nimelisel rahvusvahelisel dirigentide konkursil Kopenhaagenis.
- 1993. aastal kutsuti Läti kammerorkestri kunstiliseks juhiks, aga peale jäi ERSO pakkumine peadirigendi kohale, kus tegutses aastani 2001.

- 1994. aastal tuli siinse töö kõrvale Oulu linnaorkestri peadirigendi amet enam kui kümnendiks (a-ni 2005), 2000-2004 ka EMTA SO.
- 2004-2013 oli Adelaide'i SO peadirigent, jätkates seejärel paar hooaega esimese külalisdirigendina.
- Olnud 2014-2020 Bolzano ja Trento Haydni orkestri peadirigent Itaalias. ▪ 2004-2012 ja aastast 2019 on RO Estonia loominguline juht ja peadirigent, aastast 2020 ühtlasi EMTA vastutav professor.
- Muusikajuhina välja toonud ligi poolsada ooperit ja balletti.
- Juhatanud paljude eesti heliloojate (Tamberg, Mägi, Rääts, Tüür, Sumera, Kangro, Vihmand, Tulev, Eespere jt), aga ka Sven-David Sandströmi (Rootis), Olli Kortekangase (Soome) ja Carl Vine'i (Austraalia) teoste esiettekandeid. ▪ Salvestanud eri orkestritega arvukalt helikandjaid, sh firmale Alba Records Oulu linnaorkestriga Leevi Madetoja kogu orkestriloomingu, ERSOga Tubina kõik sümfooniad ja balleti "Kratt" ning Kreegi reekviemi, firmale ABC Classics Sibeliuse sümfooniad Adelaide'i sümfooniaorkestriga jne.
- Pälvinud muusikateatri aastaauhinna (1989, 2006, 2009 ja 2014), Eesti Kultuurkapitali helikunsti sihtkapitali aastapreemia (2000), Eesti Vabariigi kultuuripreemia (2002, 2008, 2012) ning Valgetähe IV klassi teenetemärgi (2002).

Varem ilmunud intervjuude põhjal

Estonia turupäeval aastal 2004 koos Tiit Tralla, Teo Maiste ja Jüri Alperteniga. FOO SCANPIX PM PEETER LANGOVITS Nooruses spordi ja muusika vahel kahelnud dirigenti võib vahel näha ka tenniseväljakul.ERSO pidulikku kontserti "EV 100" juhatas 24. veebruaril 2018 Estonia kontserdisaalis [Arvo Volmer](#). Värskeim

TIINA MATTISEN